

האיש שהעלה את נגיב

הקצינים המצריים געשו. זה עתה נפלה בקרבם הידיעה כי טנקים אנגליים הקיפו את ארמון עבדון. היה זה ב-2.1942. השגריר הבריטי בקהיר אילץ את פארוק לקבלו לראיון, איים להגלותו אם לא יפטר את ראש ממשלתו אוהד-הגורמים וימנה במקומו את אל-נחאס. האיום, שהכניע את פארוק, עורר את חמת הקצינים. העלבון שנעשה למלכם סגן בהם עד מעמקי נפשם, כי אותו זמן היה פארוק אילן עמו — בפרט: אליל הקצינים הצעירים. הם החליטו כי אסור להם לספוג את העלבון הצורב ללא תגובה. באסיפה שנערכה במועדונם ברובע זמאלק המפואר, החליטו לצאת במיצע הפגנות, בסדר צבאי, אך ללא נשק, אל שערי ארמון המלך.

אנו יודעים שהאנגלים חזקים מאתנו, אמרו, אבל עלינו להראות להם שגם עם חלש יודע להגיב על מעשי עריצות. ברנע האחרון, כשלמעלה ממאתים קצינים מכל הדרגות היו ערוכים למסע ברחבת המועדון, הגיע הגנרל חאמד טהר, אחד מקציני המטה הכללי. הייתי אצל הוד מלכותו, הודיע, הוא מבקש מכם להמנע מההפגנה.

עשה מה שאתה יכול...

של קצינים צעירים ומסורים.

בשנת 1946 נודע לגמאל ולחבריו על קיום קבוצה שנייה, גדולה בהרבה מקבוצתם הם, ואשר בראשה עמד הסאג מוחמד רשאד מוהגא. חבריה לא התעניינו ביותר ברבר מאבק עם האנגלים או מסרות לאומיות מופשטות — חמתם נשפכה על המשטר הפנימי בצבא, הם הפיצו כרוזים חשאיים נגד הליחה (גנרל) איברהים עטאללה, ראש המטה הכללי. עבד אל-נאסר שיגר קצין שישתדל ליצור מגע בין שתי הקבוצות, יבדוק את אפשרויות ליכודן. שלוש פעמים חזר המקשר ומסר דו"ח על פעילותו. אחר כך באה הידיעה כי כמה קצינים נעצרו לחקירה על ידי המשטרה הצבאית. ביניהם: מוהגא והקצין המקשר של עבד אל-נאסר.

נשמותיהם של כל מיני אנשים שיענו לו על שאלות. אחת הנשמות שעבד אל-נאסר היה מעלה לעתים קרובות היתה זו של אחמד מאהו, ראש ממשלת מצרים שנרצח ב-1944. לאחר שהכריז נולחמה על גרמניה ואיטליה. עבד אל-נאסר: מה יודע לך על עתידה של מצרים? מאהו: לפני דרך קשה ומסוכנת, מלחמות מופנים ומבחוץ.

עבד אל-נאסר: האם אתה יכול לעזור לנו במלחמה זו? מאהו: אמנם אני יכול לראות מה יביא העתיד, אבל את מלחמותיכם חייבים אתם ללחום בעצמכם. בזאת תוכיחו בפני ההיסטוריה את זכותכם לקיום.

עבד אל-נאסר: טוב... תעשה מה שאתה יכול. מאהו: טוב... אני אעשה מה שאני יכול.

קרבות בארץ-ישראל

מלחמת ארץ-ישראל העבירה את פעולת הארגון לקחים אחרים. רוב חבריו שרתו בתפקידים קרביים בחיל המשלוח המצרי ששלח ארצה, רבים מהם נפצעו או נהרגו. הארגון, למעשה, התפורר; רק שלד הצמרת נשאר.

בקרב על ניצנים התפעל אחד הקצינים, יוחאשי עבד אל-חפיים עמאר, ממפקד חטיבתו, אמיראלאי (בריגדייר-גנרל) מוחמד נגיב, שהופיע בגוקה העברית כשמינייה עוֹדם צולפים לעבר הכובשים. היוזבאשי היה האיש מספר שנים של הארגון החשאי; הוא מסר על גבורת נגיב לעבד אל-נאסר. כעבור שלושה שבועות נמסר לאמיראלאי ששכב פצוע כי קצין בשם עבד אל-נאסר מבקש לבקרו. אותו יום הוצע למוחמד נגיב לקבל את מנהיגות מחתרת הקצינים.

הקריירה הצבאית של עבד אל-נאסר בארץ-ישראל היתה מזהירה. הוא הצטיין כאחד הקצינים הקרביים הטובים, הועלה לדרגת סגן, השתתף בקרבות ירמורכי, ניצנים, נגבה, עירק אל-מנשיה. הוא סקר על הסלונה המצרית שהחזיקה במשלט 105 שחפס את הדרך לנגבה ואשר נכבש על ידי יחידת ביסים של צה"ל. עבד אל-נאסר נפצע בפעולה, יחידת הביסים קבלה את השם שועיב ששמשון בשל הסתערותה.

אם יבוא הצורך

אחרי החלטתו צורף גמאל לחטיבה הששית (שישבה בפאלוג'ה), נשאר בכיס עד פגיו. שם קשר קשרי ידידות עם שלישי של יגאל אלון, שניהל את המשא ומתן לכניעת כיס פאלוג'ה. בשיחות ארוכות שהיו לו עם הקצין הישראלי הרבה לשאול על ארגוני המחתרת הישראליים, מאבקם נגד הבריטים, ביקש לערוך השוואה עם התנאים ששררו במצרים.

עם תום הקרבות מונה כמראה באקדמיה הצבאית המלכותית. בתפקידו החדש ניתנו לו אפשרויות רבות להמשיך בליכוד ארגונו; הוקמה ועדה של תשעה קצינים, שניגשה לביסוס תנועת הקצינים החופשיים בכל זרועות הצבא והצי. הם אשר עמדו מול פארוק, התנגדו למנוי אחד מאנשיו כיושב ראש מועדון הקצינים. הם אשר דפקו על דלת דירתו של מוחמד נגיב ב-22 ליולי 1952, הציעו לו לעמוד בראש ההפיכה הצבאית אשר עתידה היתה לפרוץ למחרת היום.

בעלות נגיב לשלטון נשארו תשעה קצינים (אשר אליהם נוספו עוד שנים) ברקע, נמנעו מהתבלטות מיותרת. הם הסכימו לכך שנגיב יקצור את התהילה, הסתפקו במשיכת החוטים מאחורי הקלעים. משך חצי שנה מילא עבד אל-נאסר את תפקידו כסגן המנהיג בצניעות, רק לעתים החוקות היה שמו מופיע בתעויות.

עד אשר, לפני חורש, עלה פתאום מן האפלה, מסר הודעות לעיתונים על מדיניותו של ממשלת נגיב. הגושא העיקרי שעליו הוא דיבר: גירוש הצבא הבריטי ממצרים. גם האנגלים לא יצאו ממצרים, הכריזו, נקיים יחידות גרילה שילחמו בהם בכל מקום המצאם.

כעבור יומיים הודיע נגיב כי לדעתו קיימת עוד תקווה להסדר שלום עם הבריטים. בחוגים הדיפלומטיים במצרים החלו מתלחשים על קרע בין נגיב ובין האיש שהעלה אותו לשלטון. נגיב, אמרו השמועות, מעונין קודם כל בחיזוק משטרו ובריפורמות פנימיות; בעית פנוי האנגלים תבוא רק אחר כך. בעוד שעבד אל-נאסר תבע הגשמת רעיונותיו מאז — גרוש האנגלים קודם לכל.

מאז, צעו עבד אל-נאסר צעד גדול באורות הבמה הפוליטית. לאחר פרוק כל המפלגות המצריות, מונה למוכיר תנועת השחרור הלאומי המיועדת לתפוס את מקומו. מסעו למפוסמת אישית גבר, יגבר עוד — עד אשר ישיג את המעמד הציבורי הדרוש לו להיות מועמד רציני לרשת את מקומו של נגיב, אם יבוא הצורך.

מהפכן גמאל עבד אל-נאסר
למען המולדת, נשמות מן הקבר

הרמטכ"ל ניסה לשכנע את פארוק כי הקצינים שנעצרו השתייכו למחתרת מסוכנת ביותר, אך לליחה אברהים עטאללה היו שונאים רבים ואדירים בחצר המלך. הם השפיעו על פארוק לשחרר את הקצינים, צעירים חמימזג ותמימים. הקצינים אמנם שוחררו אך הפרשה גרמה לפרוקה המוחלט של קבוצתם. מוהגא פרש לחלוטין מכל פעילות פוליטית, ושאר חבריו התרחקו אף הם או הפכו, כעבור זמן מה, סוכניה של הבולשת. תוצאה שניה: עבד אל-נאסר החל מקפיד ביותר בקבלת חברים חדשים לקבוצתו.

כל מועמד היה עובר מבחן ממושך ומדוקדק, מבלי שידע כי הוא נבחן. את המועמד היה בדרך כלל בוחר עבד אל-נאסר עצמו, מומינו למסיבה אצל אחד החברי הקבוצה. אם המועמד עבר את הבחינה הראשונה היה מוזמן לישיבה ספיריטואליסטית, בה היה עבד אל-נאסר מעלה את ידו ביועץ ההפיכה. הוא מונה חבר מועצת העוררים עליידי נגיב, הודח. נעצר לפני שלושה שבועות כחשוד בקשירת קשר נגד השלטון.

האלך ושחרר העם

הקצינים לא צעדו. אך במקום לחזור לעבודותיהם השגורות, התכנסו במועדון, התחכחו עד לשעות המאוחרות של הלילה. מאותו יום קיבל המועדון השקט השיבות של ידע עד אז, הפך מקום מיועץ חברתי ומדיני של הקצינים. ביחוד הרבו להתמרמך על יחס "בתי-הברית-שעלי-גביהניר", כפי שכינו את הבריטים.

מול מועדון הקצינים שכן המועדון לידדות אנגלו-מצרית. מדי ערב, כשהמועדון החל מתמלא אורחים מכובדים משני העמים, התכנסו הקצינים במועדונם הם, הריעו לכבוד המלך משחרר העם מעול הכובשים הזרים. מבוכתם של השכונים אך הוסיפה להתלהבת הקצינים.

אולם גם ספורט משעשע זה איבד, במרוצת הזמן, את טעמו. הקצינים, ששאפו למאבק אמיתי, חיפשו דרכים יעילות יותר להפגין את רצונם, ואלה שרצו לחיות בשלום ושלוה נשרו מן המועדון. הוחלט להרכיב ועדה, מנציגי כל החילות, אשר תעבד מצע לפעולה ממשית נגד שלטון האנגלים במדינה. היתה זאת לידתה של התנועה שהעלתה, כעבור עשר שנים, את מוחמד נגיב לשלטון.

המטרה הראשונה של התנועה החדשה היתה: להפגין את נאמנות הצבא לפארוק, אשר סימל בעיניו את העם כולו, את השאיפה לשחרור מעול האנגלים. אהדה זו הפגינה בכל מיני צורות: כאשר הודמן אחד מאנשי התחר במעמד חגיגי אחד עם אל-נחאס, מתאו הקצינים כפיים לכל מלה שאיש המלך הוציא מפיו. את דבריו של אל-נחאס קיבלו בשתיקה חדם-שמעית.

פעם אחרת המתין אחד הקצינים בין אלפי התושבים שהצטופפו להרע לפארוק בצאתו מתפילה חגיגית בלויית מוסטאפה אל-נחאס ושאר חברי הממשלה. בהופיע הפמליה, זרק הקצין נעל בלוייה (אות כל בוז ועלבון) על אל-נחאס. הוא החטיא, סגן בשר אחר. ההחטאה כאבה לו בהרבה יותר מחמש שנות המאסר שקיבל בעד המעשה.

איש לא התענין במיוחד בשני הקצינים שישבו בתא המחלקה הראשונה של החשמלית שנסעה בכיוון לנן החיות של קהיר. בתחנה הסופית ירדו השנים, פנו לעבר בית קפה קטן, ישבו ליד קצין שלישי, בדרגת סגן (רב סרן).

הבאתי לך את הענק הצנוע שלנו, פנה אחד משני הקצינים, בהציגו את חברו, יוחאשי (סרן) גבוה ומרציף, מאירופה. חיל הרגלים המלכותי, הסאג והישיט את ידו. "חכייתי שעת יז רב, יא גמאל, אמר בהתרגשות לקצין הגבוה.

יהם הרי רגע זאת כניסתו הרשמית של גמאל עבד אל-נאסר לישראל, דחה הקצינים המצרית, משך שלוש השנים שחלפו מאז חמת. בלביב ע אל-נאסר הצעיר כינו הקצינים שהתכוננו לצעוד למשפחה גרה המלך, הצעין בן מאלה שלקחו את ענין על רציף נמל מות נגד האנגלים רציניות מוחלטת.

על לכפר הנסיונות הקופה זו נתגבשו חוגים סגנים שחבריהם נפגשו ציפה משותף, כל חוג ומסרות משלו. החוג אליו הצטרף עבד מיד לאוירה, לא היה מן הגדולים, היה מורכב מכמה קצינים ששלטו היטב-הם השפיעה תיחה טילוק הכוחות הבריטיים במצרים האשמה-זול השפעת המדינית לשם כך היו מוכנים אף לשחת כי המשפחה-זול עם הגרמנים שעמדו אותה עשה בשערי אלכסנדריה. בפרדסים לר למצעים המדיני, לא היו להם דעות ברורות. לאחר התחבבה מקומה ד הבנים הח שינורשו האנגלים, סברו, יקל לסדר כל שאר הענינים.

הצטרפותו של גמאל שינתה את מצב הקבוצה הקטנה לחלוטין. תוך זמן קצר הסך לאיש מרכזי, הוכיח את עצמו כחוגה דעות רציני ומנהיג אמיתי. סביבו התלכדה חבורה

מאירופה... חכייתי שעת יז רב, יא גמאל, אמר בהתרגשות לקצין הגבוה. יהם הרי רגע זאת כניסתו הרשמית של גמאל עבד אל-נאסר לישראל, דחה הקצינים המצרית, משך שלוש השנים שחלפו מאז חמת. בלביב ע אל-נאסר הצעיר כינו הקצינים שהתכוננו לצעוד למשפחה גרה המלך, הצעין בן מאלה שלקחו את ענין על רציף נמל מות נגד האנגלים רציניות מוחלטת. על לכפר הנסיונות הקופה זו נתגבשו חוגים סגנים שחבריהם נפגשו ציפה משותף, כל חוג ומסרות משלו. החוג אליו הצטרף עבד מיד לאוירה, לא היה מן הגדולים, היה מורכב מכמה קצינים ששלטו היטב-הם השפיעה תיחה טילוק הכוחות הבריטיים במצרים האשמה-זול השפעת המדינית לשם כך היו מוכנים אף לשחת כי המשפחה-זול עם הגרמנים שעמדו אותה עשה בשערי אלכסנדריה. בפרדסים לר למצעים המדיני, לא היו להם דעות ברורות. לאחר התחבבה מקומה ד הבנים הח שינורשו האנגלים, סברו, יקל לסדר כל שאר הענינים.

במרחב

גבוה, לאלפי בני שבטים מקומיים ותימניים. נמל-הנפט ימשוך אניות רבות, הביקוש למזון יפתח את החקלאות.

ברכות אלו מרגישים האנגלים בכל הזדמן. גות, הודות למפעל החדש, הם מסבירים, תהפוך עדן לגן-עדן קטן. מה שאינם מרגישים: מושבת עדן היא עתה כמעט ה מקום היחיד בכל המרחב אשר אין נשקפת בו סכנת גירוש לשלטון הבריטי. גם אם היאמאם של תימן השכנה יתקנא כמוסאדק הפרסי, יעז לחשוב על הלאמת המפעל, אין הדבר מדיאג ביותר את האנגלים. לשם כך יהיה עליו לכבוש תחילה את המושבה מידי צבא הוד מלכותו. וסכנה כזאת, הם סבורים, אינה קיימת.

הרחוק, למרות התיקרות ההובלה, נאלצה החברה לשמור על מחירים נמוכים, לתחר במחירי חברות אמריקאיות המוקקות את הנפט שלהן בסעודיה.

עדן תהפוך גן-עדן. הקמת המפעל תשנה במדה רבה את פני הכלכלה בעדן. המושבה הבריטית הקטנה, המתקיימת ב תנאים קשים על סף קיטריות הנפט האצד תיות של ערב, פרס ועיראק עשויה להיות, סוף סוף, מעושר הנפט. הרחבה הכלכלית תבוא בעיקר בצורת עבודה קבועה, בשכר

גופתו של כל אדם שימות, לקבורה בארץ מולדתו.

המפעל, שבנייתו תסתיים ב-1955 ויעלה 50 מיליון ל"ש, יחסוך לחברה סכומים גדו לים שהיא מוציאה על הובלת הנפט הגלמי שלה לזיקוק באנגליה מאז נסגרו בתי-הזוי קוק בעבדאן. עתה מובל הנפט משדות עיר ראק, קחיט וקטאר לאנגליה — מרחק 8000 ק"מ — חוזרה, לארצות אמריקה וחופי ים סוף, עדן בלבד משתמשת ברבבות טונות לצרכי אניות המפליגות בין אירופה למזרח

ערו

האנגלים תצאו תחליך

אנו כלים מפעל תעשייתי יכול להתפאר ב עובדה שהוא מעסיק חונט מקצועי בין עובי דיו. אולם עבדאן הקטנה, במפרץ עדן, אינה מפעל רגיל. לפי תוכנית חברת הנפט ה אנגלו-איראנית, עתיד לקום שם בית זיקוק ענק שיפצה אותה על הלאמת בתי-הזיקוק של עבדאן, איראן.

כדי להפוך את התוכנית למציאות, החלה החברה בגיוסם של למעלה מ-15 אף עובי דים, מהם 3000 סוכאיים ומומחים מאירופה ואמריקה. ביניהם: חונט, שידאג למשלוח